

FOREDRAG PÅ INDUSTRIFORUM 1985:

"RAMMEVILKÅR FOR LØNNSOMHET, OMSTILLINGER OG VEKST"

1. INNLEDNING. BEHOVET FOR VEKST.

Industriforum har i år stilt et sentralt og påtren-
gende spørsmål: Hva er forutsetningene for at industrien
skal kunne bli en vekstnæring frem mot år 2000?

Spørsmålet stilles i positiv form. Det blir tatt
for gitt at industrien kan og bør bli en vekstnæring. Når
jeg understreker dette, er det fordi det tross alt ikke
er så lenge siden problemene ble reist på en annen måte.
Da spurte man: Trenger vi fortsatt økonomisk vekst?
Senere har vi fått den farlige vrangforestilling at oljen
kan gi oss den vekst vi vil ha. Industriforum har vært
et møtested som har holdt den mer realistiske holdning
levende. Og den bekreftes av alle de nøkterne analyser
som altfor få leser: Vår evne og mulighet til å løse
våre mange fellesoppgaver i helse- og sosialsektoren, i
utdanning og forskning, og på andre områder, er helt
avhengig av både oljen og et voksende konkurranseutsatt
næringsliv forøvrig, med industrien i første rekke.

Tidligere administrerende direktør Jan Didriksen i Industriforbundet sa i sitt innlegg under Industriforum i 1976, med sitat av Lyndon B. Johnson: "Problemet er ikke å gjøre det rette, men å vite hva som er rett." Men siden den tid har vi fått adskillig erfaring, som sier adskillig både om hva som ikke er rett, og hva som må være det. Derimot er det et betydelig problem at motviljen mot å lære av erfaring er sterk når den kommer i strid med ønsketenkningen.

I 1970 årene prøvet man å styrke produksjon og sysselsetting ved sterk økning av offentlige utgifter og utlån. Det ledet til inflasjon og drastisk tap av konkurransevne. Samtidig ville man bevare arbeidsplasser i næringer som mistet markeder ved hjelp av meget betydelig offentlig støtte.

Resultatet ble at norsk næringsliv måtte møte det alvorlige, internasjonale konjunkturtilbakeslaget, med vesentlig høyere kostnader enn konkurrentene, med dårligere produktivitet, og med en forholdsvis høy konsentrasjon om produkter som det var spesielt vanskelig å selge. Dette måtte få alvorlige følger. Sysselsettingen i industri og bergverk gikk ned med over 60 000 årsverk fra 1974 til 1983, fra ca. 410 000 årsverk i 1974 til 347 000 i 1983.

Det var m.a.o. et presserende behov å legge om politikken, og det ble gjort i 1981. Men da var det for sent å hindre den nedgang jeg nettopp nevnte.

I 1983, og særlig 1984, var det igjen en klar vekst i norsk økonomi. Flere forhold medvirket til at bruttonasjonalproduktet økte med 3,2 % i 1983, og med hele 4,3 % i 1984. Fra tidlig i 1984 har også industri-investeringene vokst betydelig. Og det er særlig grunn til å merke seg at det har vært en kraftig produktivitetsforbedring i næringslivet i de siste par årene.

Men til tross for dette, er det likevel mange bedrifter som har lav ordretilgang, betydelig overkapasitet og dårlig konkurranseevne. Arbeidet for å løse de grunnleggende problemer i økonomien må derfor videreføres.

Det er derfor ytterst alvorlig at de gunstige resultater som er oppnådd i de siste årene, allerede har utløst en ny bølge av lettsindighet i det politiske liv, med svære krav om økte offentlige utgifter. Dersom man igjen skulle følge en slik linje, kan det bare gi ny inflasjon, høyere kostnader og tap av ytterligere tusenvis av konkurranseutsatte arbeidsplasser. Når slike krav om sterk utgiftsøkning kan fremmes med det erklærte mål å bekjempe arbeidsløsheten, viser det igjen hvor kort den politiske hukommelse er, og bekrefter dessuten at det også for samfunnet som helhet gjelder at "det skal god rygg til å bære gode dager".

Med den fremstilling av oljeinntekter og valutareserver man ofte kan høre, er det kanskje naturlig at mange tror at oljeinntektene gjør annen industriell vekst mindre

viktig. Regjeringen har derfor fått gjennomført beregninger som viser hvilken vekst vi trenger på andre områder, bl.a. i industrien, for å oppfylle omforente mål i årene fremover. Konklusjonen er klar: Selv om man forutsetter en betydelig vekst i oljeskattene, vil det i tillegg være behov for en omfattende annen eksportrettet og import-konkurrerende virksomhet i Norge. Beregningene bekrefter at det er nødvendig med vekst i konkurranseutsatt virksomhet for å oppnå full sysselsetting og rimelig balanse i utenriksøkonomien på lang sikt. Veksten må være mellom 2 og 3 pst. pr. år. Det er m.a.o. klart at industrien fortsatt vil måtte spille en hovedrolle. Men hva er så forutsetningene for industriell vekst?

2. STRATEGI FOR VEKST.

Mange vil si at det vi trenger, er en industristrategi. Men hva mener man egentlig med det? Jeg er redd for at dette er et eksempel på et slagord som lett kan bli mer villedende enn veiledende hvis det ikke blir klart presiert.

Tanken om en industristrategi synes av og til å innebære at staten skal spille rolle som "industristrateg", og peke ut hvilke retningslinjer næringen bør bygges ut etter og bedriftene bør arbeide etter i sine fremtidsrettede avgjørelser. Men våre egne erfaringer med statlige industriengasjementer burde vel være en tilstrekkelig sterk advarsel mot en slik linje. Industristrategi må utvikles i bedriftene, fordi de har de beste muligheter for å vurdere produksjonsmuligheter og markeder. Industri-

strategi i denne forstand kan derfor ikke utformes i departementskontorene, og slett ikke av politikere som ikke har tid til å trenge dypt inn i slike saksområder.

Men begrepet industristrategi kan også gis et annet innhold: Det kan bety at myndighetene må legge til grunn et samlet syn på industriens behov og vekstmuligheter når de treffer alle de avgjørelser som bare de kan treffe, og som har betydning for industrien. Dette gjelder så forskjellige felter som utdanning, forskning, energiforsyning, teletjenester, transport, offentlige inngrep og restriksjoner eller avskaffelse av slike, finansiering, skatter og avgifter og meget annet. Hvis kravet om offentlig industristrategi betyr at den politiske ledelse skal ha et samlet syn på alt dette, basert på en oppfatning av utviklingsbehov og utviklingsmuligheter, er svaret at nettopp slik strategi har man fått i de senere år. Man kan si at oppgaven er strategisk utforming av industriens rammebetingelser.

Det må være viktige ledd i denne strategi å medvirke til at bedriftene får resursser til å utnytte nye muligheter, og handlefrihet til å treffe de riktige valg.

3. ØKONOMISK POLITIKK FOR VEKST.

Man kommer ikke forbi at kostnadsutviklingen i Norge er en av de aller viktigste rammebetingelser for norsk industri. Og kostnadene til arbeidskraften er den dominerende kostnad, hvis man regner med både det bedriftene

betaler selv og det de betaler i norske lønnskostander gjennom de varer og tjenester de kjøper.

Det er ingen uenighet om at en rekke andre faktorer er også av grunnleggende betydning for konkurranseevnen, særlig alt det som påvirker produktiviteten. Jeg kan dessverre ikke ta tid nå til en nærmere vurdering av alle disse faktorenes relative betydning, men la meg bare understreke deres innbyrdes sammenheng: Mindre kostandsstigning bidrar til høyere lønnsomhet, som igjen gir større muligheter for dristing satsing, bedre utstyr og bedre ledelse. Mindre kostnadsstigning er m.a.o. viktig ikke bare direkte, men også indirekte ved positive virkninger for de andre forhold som påvirker konkurranseevnen.

Her er det kostnadsstigningen i Norge sammenliknet med utlandet som er avgjørende. Og da kan ikke vi unnlate å ta konsekvensene av at de fleste land idag legger avgjørende vekt på å begrense inflasjonen. Dette setter sterke krav til pris- og kostnadsveksten i Norge. Inflasjonen er kraftig redusert, men kostnadsnivået er fortsatt for høyt sammenlignet med andre land, og lønnskostnadene i industrien vokser fortsatt raskere i Norge enn hos handelspartnerne. Slik kan det ikke fortsette, hvis man vil trygge arbeidsplassene og veksten.

Regjeringen ser det derfor som en viktig oppgave å samarbeide med organisasjonene om forbedringer i systemet for fastsetting av lønninger og andre inntekter, som kan

medvirke til en inntektsutvikling som er forenlig med full sysselsetting.

I den forbindelse er det aktuelt både å studere mer resultatorienterte og fleksible lønssystemer, og vurdere dagens prosedyrer ved mekling og eventuell iverksetting av konflikter.

Det bør også vurderes om inntektsfastsettelsen kan bygge på ordninger som gir mindre faste bindinger mellom utviklingen på ulike områder, eller såkalt "avindeksering". Det er et hovedproblem i norsk økonomi at en sterk lønnsstigning på enkelte områder fører til et voldsomt press for like sterk stigning i de aller fleste andre inntekter, selvom slike smittevirkninger åpenbart vil virke inflasjonsfremmende og undergrave arbeidsplassene.

Det må forøvrig være et tankekors for industriens ledere at de i det siste år har akseptert en lønnsglidning som har ført til sterkere lønnstigning i industrien enn der politikere har arbeidsgiveransvaret. Denne mangel på motstandskraft i industrien selv utløser nå sterke krav om inntektstillegg for andre grupper, og motvirker kampen mot inflasjonen. Dette kan slå meget uheldig tilbake på arbeidsplassene i industrien, hvis det ikke lykkes å begrense utslagene.

Arbeidsledigheten kan imidlertid ikke bare forklares med de kostnadmessige og strukturelle problemer som fremdeles preger norsk økonomi. Den har også sammenheng med at arbeidsmarkedet i seg selv ikke funksjonerer godt

nok. Det viser seg bl.a. ved at vi tross arbeidsløshet har et betydelig antall ledige jobber og mangel på kvalifisert arbeidskraft i deler av landet. Med andre ord er samspillet mellom arbeidsmarkedspolitikken og utdanningspolitikken meget viktig. Det ser ut til at store deler av utdanningstilbudet fremdeles ikke er tilstrekkelig samkjørt med arbeidslivet og etterspørselen etter arbeidskraft.

Regjeringen vil derfor utvikle en strategi for et bedre fungerende arbeidsmarked der alle elementer som påvirker arbeidsmarkedet sees i sammenheng. Vi vil føre videre arbeidet med å effektivisere arbeidsmarkedsetaten, og gjennomgå lover og regler som skaper stivhet på arbeidsmarkedet og som hindrer nyetableringer og motviker nyansettelser, og arbeide for mer fleksible lønnsystemer.

4. KAPITAL FOR VEKST.

Arbeid og kapital er jo de grunnleggende begreper i den klassiske analyse av økonomisk utvikling, og det er kanskje praktisk å bruke denne rekkefølge også i dette innlegg, selvom og så mange andre begreper idag må spille en avgjørende rolle i enhver gjennomgåelse av forutsetningene for vekst.

Både den raske teknologiske utvikling og de raskt skiftende markeder øker kapitalbehovene, og øker vanskelighetsgraden ved investeringsbeslutninger. Det

har vært sterkt skiftende oppfatninger av i hvilken grad disse kapitalbehov må tilfredsstilles ved økt egenkapital, og i hvilken grad lånekapital kan gjøre samme nytte.

Regjeringen bygger på at høy egenkapital gir vesentlige fordeler, ikke bare som grunnlag for soliditet og ervervelse av lånekapital, men også fordi egenkapital gir større handlefrihet til å ta risiko. Og den høyeste lønnsomhet vil jo gjennomsnittlig sett komme der hvor også risikoen eller usikkerheten har vært høy. Den som ikke kan ta risiko blir gjerne henvist til områder med lavere gjennomsnittlig utbytte - også lavere samfunnsøkonomisk utbytte.

Norske bedrifter har lenge drevet med lavere egenkapital-andel enn i mange andre land, og lavere enn det som må anses som hensiktsmessig. En av årsakene til dette kan ha vært at lav lønnsomhet etter skatt ikke har gjort det mulig å bygge opp tilstrekkelige, reelle reserver.

Det viktigste markedet for egenkapitalformidling til større og middels store foretak, bør være det regulære aksjemarkedet. Mens det norske aksjemarked tidligere var svært lite, har både omsetningsvolumet og den nyinnskutte aksjekapitalen fra sparere økt kraftig de siste par årene.

Som kjent har Regjeringen gjennomført en rekke tiltak for å stimulere aksjemarkedet. De spenner fra nye skatteregler til en liberalisering av valutareguleringene.

Et levende og aktivt aksjemarked er i realiteten en viktig forutsetning for at de teknologiske nyvinningene skal kunne føres frem til lønnsom produksjon i tilfredsstillende tempo og omfang.

For ytterligere å bedre kapitaltilgang til nye bedrifter gjennom aksjemarkedet, vil Regjeringen gjennomføre en ordning der ligningsmessig underskudd i nyetablerte aksjeselskaper kan overføres til aksjonærene. Videre håper vi at det vil vise seg mulig å utvide ordningen med aksjesparing med skattefradrag til å gjelde individuelle aksjekjøp og ikke bare andel i aksjefond. Men dette vil kreve en tilfredsstillende kontrollordning.

Som de fleste vel er kjent med, har Regjeringen lagt stor vekt på lettelser i bedriftsbeskatningen. Adgangen til avsetninger til konsolideringsfond er øket fra 10 til 22%. Dette er også gjort gjeldende for personlige selskaper. Samtidig er formueskatten senket.

Produktivitetsfremmende lettelser og omlegninger i bedriftsbeskatningen vil fortsatt stå sentralt i Regjeringens vekstpolitikk. Det er f.eks. lite hensiktsmessig med formuesskatt på aksjeselskaper, som dermed hemmer bruk av denne selskapsformen. Formuesskattesystemet for personlig eide foretak vil også bli vurdert med tanke på å unngå uheldige virkninger.

Opposisjonen har innvendt mot dette at skattelettelsene for bedriftene har den svakhet at de i liten grad hjelper dem som trenger det best. Dette er etter mitt skjønn en

stagnasjonsfremmende tankegang. Kort sagt vil støtte etter behov i stedet for skattelettelse lett føre til kanalisering av mer midler dit hvor lønnsomheten er dårligst. Lettelser i bedrifiers inntektsskatt kanaliserer i høyere grad midler til oppbygging av egenkapital der lønnsomheten er høyest. Med denne begrunnelse mener vi at skattelettelsen er mer vekstfremmende enn økte bevilgninger til bedrifter.

5. EN POLITIKK FOR KOMPETANSEOPPBYGGING.

Ved siden av nok kapital er høy teknisk, økonomisk og administrativ kompetanse avgjørende forutsetninger for et næringsliv som skal kunne vokse tross vårt høye kostnadsnivå.

For å styrke kompetansenivået er det særlig nødvendig med nytenking og omstillingsevne i utdanningssystemet. Et samfunn i forandring trenger et skolesystem som både kan gi de solide basiskunnskaper og som kan fange opp nye spesielle kunnskapsbehov, og som dessuten verner elevene til målbevisst arbeid og interesse for å supplere sine kunnskaper ved egen innsats.

Ungdom under utdanning er vår viktigste ressurs. Derfor kan aldri kontakten med arbeids- og næringslivet bli god nok. Det er nødvendig med bl.a. en generell styrking av yrkesutdanningen i videregående skole, og en kompetanseheving som fanger opp den teknologiske utviklingen. Etter- og videreutdanningstilbudet spesielt innenfor teknologiske fag må bedres. Vi ser det også som et viktig bidrag til vekst at vi legger opp til flere tusen

nye studieplasser spesielt innen vekstkraftige fagområder, og legger forholdene til rette for flere norske studenter ved ledende universiteter og høyskoler i utlandet.

Målbevisst satsing på forskning og produktutvikling er også en særdeles viktig forutsetning for nyskaping og produktivitetsøkning. Forskningsmiljøene fungerer også som viktige formidlere av teknologi og kunnskap som utvikles i andre land. Det er derfor viktig at Norges totale forskningsinnsats har vært økende siden regjeringsskiftet i 1981, etter at den viste synkende tendens i årene fra 1977 til 1981. Summen av offentlige og private midler til forskning ligger nå på ca. 6,5 milliarder kroner i året, eller om lag 1,5 prosent av brutto nasjonalproduktet.

Regjeringen tar sikte på en fortsatt økning av forskningsinnsatsen, både gjennom vekst i offentlige budsjetter og ved å stimulere til mer forskning i næringslivet. Den privatfinansierte forskning har hatt et beskjedent omfang i Norge sammenlignet med andre land, men situasjonen holder på å bedre seg. De statlige forskningsbeløvgninger vokser i 1985 med minst 3,5 prosent ut over prisstigningen.

I denne forbindelse må jeg si at jeg finner det trist for forskningen og derved skadelig for vekst og sysselsetting at opposisjonen nå vil ta fra forskningen hele dens andel av tippemidlene. Jeg tror det er illusjonspolitikkk å tro at en så sterk reduksjon av inntekter for forskningen vil bli kompensert fullt ut på

annen måte, særlig når de som vil ta alle disse midlene fra forskningen også vil reservere alle inntekter av et evt. Lottospill til annet enn forskning.

Samtidig med at forskningsinnsatsen øker i volum, skjer det nå en betydelig effektiviserings- og omstillingsprosess innen forskningsmiljøene. Viktige stikkord er her bl.a. fristilling av instituttene, flere nyetableringer fra forskningsmiljøene, mer målbevisst konsentrasjon av forskningsinnsatsen og større vekt på krav til kvalitet og relevans. Regjeringen har i den forskningsmeldingen som ble fremlagt sist fredag, skissert retningslinjer for det videre reformarbeid på dette felt.

Der er behov for økt satsing både på grunnforskning og anvendt forskning rettet mot foreliggende praktiske oppgaver, bl.a. det som kan kalles mer markedsrettet forskning. Det er Regjeringens oppfatning at statens ansvar i første rekke vil gjelde for grunnforskningen og for den mer langsiktige anvendte forskningen, samt for utbyggingen av infrastruktur og forskningsformidling.

Norske bedrifter har nå opparbeidet en betydelig erfaring også for utbygging og drift av petroleumsvirksomheten til havs, der det stilles meget strenge krav til sikkerhet og kvalitet.

Regjeringen vil fortsatt føre en aktiv politikk for en økt utnyttelse av det "lokomotiv" for industrivekst og internasjonalisering som jo petroleumsvirksomheten er og bør være.

Vi vil stimulere til forskning- og utviklingsarbeider innenfor offshore-sektoren. Utviklingskontrakter kan bli et viktig virkemiddel. Både kvaliteten og kapasiteten i utdanningen av nødvendig personell vil fortsatt bli styrket. Allerede fra høsten kommer sivilingeniørutdannelsen i Stavanger igang innenfor petroleumsteknologi, og den vil bli utvidet med flere linjer. Men myndighetene må også bidra til at vi får et marked av tilstrekkelig størrelse på sokkelen, ved at leting, utbygging og utvinning får det nødvendige omfang.

Samtidig vil Regjeringen stille seg positivt til Statoils og andre norske oljeselskapers internasjonale aktiviteter, som et brohode for videre internasjonalisering også av norsk industri og andre næringer.

6. DYNAMIKK OG FORNYELSE

Etablering av ny virksomhet har alltid vært en avgjørende drivkraft bak den økonomiske utviklingen. Særlig i perioder med fremvekst av ny teknologi og større, strukturelle endringer, har det vist seg å være grobunn for oppblomstring av nyetableringer.

Mulighetene og behovet for å øke iverksetternes rolle i økonomien, er i dag større enn på lenge. Både i USA, Japan og flere europeiske land, snakkes det i dag om "entreprenørenes renessanse", bl.a. basert på ny teknologi, tjenesteyting og oppgaver i nærmiljøet. Det er heldigvis

allerede flere klare tegn på økt dynamikk og flere nyetableringer også i Norge.

Arbeidet med å forbedre rammevilkårene for næringsvirksomhet generelt, og nyetablerte bedrifter spesielt, vil derfor bli ført videre. Det vil her bli lagt vekt på at skattesystemet må virke mer positivt for innsats og risikovilje og stimulere til sparing. Også i distriktspolitikken vil det bli satset mer på tiltak som fremmer nyskapning, opplæring og markedsføring.

7. LEDERSKAP FOR VEKST.

Samfunnet er blitt komplekst, ikke bare i teknisk forstand, men også sosialt. Både pressgruppene og en rekke reguleringer og forordninger begrenser mulighetene for å søke nye veier. Tross vårt arbeid for regelforenklinger, må man være forberedt på at man fremdeles vil ha hindringer av denne art. Kravene om å være med å ta beslutninger, eller i det minste påvirke beslutningene er verdifulle, men også tidkrevende, både i bedriftene og i samfunnet ellers.

Dette understreker betydningen av at ledelsesfunksjonene i bedriftene blir videreutviklet. Alle som er satt i ansvarlige ledende stillinger står i dag overfor krav om for det første å finne nye og bedre løsninger på gamle problemstillinger, og dernest ofte et betydelig arbeid for å sikre den nødvendige oppslutning og gjennomføringsevne for nye løsninger. Det er viktig å

finne en god balanse mellom tid til drøftelser og tid til handling.

Det er naturlig å spørre om vårt utdannelsessystem bidrar så godt som det burde til den innsikt, innsatsvilje og handlekraft som må karakterisere fremtidens ledere. Og det er naturlig å analysere ledelsens vilkår i videste forstand: Om de gir den nødvendige handlefrihet og mulighet for konsentrasjon om det viktigste, og om de bidrar til at mange nok av de best utrustede søker til de byrder som lederskapet også innebærer, fremfor å velge en mykere tilværelse.

Det blir ofte stilt spørsmål om norsk bedriftsledelse er god nok. Svaret kan neppe bli generelt. Men det må være naturlig å hilse med tilfredshet de mange tegn til en stadig mer aktiv og i god forstand aggressiv lederstil som man har sett i de senere år. Det er naturlig å se også disse positive tegn i sammenheng med endringer i politikk, som bl.a. har hatt til hensikt både å stimulere og presse til innsats også i lederfunksjoner. Likevel vil det alltid være et viktig spørsmål hva myndighetene og andre kan gjøre for å bidra til best mulig bedriftsledelse.

En av de sentrale utfordringer for lederskapet vil være økt internasjonalisering. Dette vil kunne trygge arbeidsplassene hjemme ved å skaffe både markeder og kompetanse, og derved også skape ytterligere muligheter for vekst.

Det vil i høy grad være lønnsomheten og omstillingsevnen her hjemme som bestemmer om internasjonaliseringsfremstøtene skal lykkes. Regjeringen har allerede gjennomført flere tiltak for å lette næringslivets internasjonaliseringsprosess, og arbeider med nye forslag for ytterligere å stimulere denne. Erfaring viser at staten bør avholde seg fra å skaffe seg egne eierinteresser i bedrifter i utlandet. Derimot kan det være meget nyttig, både for norske arbeidsplasser og for Norges inntekter, at staten gjør det lettere for norske bedrifter å eie eller delta i virksomhet i utlandet, i tillegg til virksomheten her hjemme.

9. AVSLUTNING. ET VEKSTFREMMENDE FORETAKSKLIMA.

Jeg har i det foregående lagt frem noen hovedpunkter i det jeg mener fortjener betegnelsen en strategi for vekst i industrien og næringslivet forøvrig. Denne strategi må både angripe eksisterende hindringer, og åpne nye muligheter. Etter mitt skjønn har industrien allerede vist en klart voksende evne til å overvinne de handicap som særlig vårt høye kostnadsnivå innebærer. Det må bety at vekstpolitikken virkelig har stimulert til omstilling og vekst, og vil gjøre det i stigende grad.

Det er fremdeles vår viktigste oppgave for å fremme vekst og sysselsetting å få bukt med en for sterk kostnadsstigning. Vi må hindre at oljeinntektene blir misbrukt til å skape en inflasjon som ødelegger annet næringsliv, og sørge for at de i stedet blir den

løfteslang og gir den trygghet som vi her har fått mulighet for.

Samtidig kreves det kunnskap og kompetanse til å utnytte mulighetene i gamle og nye markeder og ny teknologi. Her er Regjeringens utdannesspolitikk og satsningen på den kompetansegivende forskning av særlig betydning.

For at enkeltbedrifter skal kunne utnytte mulighetene som finnes, må lønnsomheten og mulighetene for å skaffe risikokapital være gode, og man må sikre og styrke motiveringen for innsats.

Man bruker ofte begrepet foretaksklimaet som et samlede uttrykk for konkrete tiltak, generell økonomisk politikk og samfunnets holdninger til næringsvirksomhet. Det er foretaksklimaet som skal gjøres bedre.